

Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2019. Т. 3. С. 83–87.

6. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських: веб-сайт. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Савченко Андрій Володимирович,
працівник Державного бюро
розслідувань, доктор юридичних наук,
професор

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ ДЕРЖАВНИМ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Попри повномасштабну агресію російської федерації проти України та запровадження воєнного стану на території нашої держави спостерігається значна активізація кримінальних елементів, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з одержанням доходів (майна), а отже на перший план виходять питання здійснення ефективного фінансового розслідування.

Важливо наголосити, що зміст терміна «фінансове розслідування» розкрито у пункті 2 розділу «Загальні положення» спільного наказу Офісу Генерального прокурора, Бюро економічної безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України «Про затвердження Порядку організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи)» від 28.10.2024 № 254/724/520/401/177/185 (це «сукупність здійснюваних у межах досудового розслідування злочину, в результаті вчинення якого одержано майно (доходи), слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, спрямованих на виявлення такого майна, відслідковування його руху, зміни форми, маскування походження, перетворення, вивчення вартості, накладення арешту, з метою використання зібраних доказів у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, та застосування конфіскації / спеціальної конфіскації») [1]. Саме цим нормативно-правовим документом керуються слідчі Державне бюро розслідувань (далі також – ДБР) під час здійснення фінансових розслідувань (крім того, в спільному наказі визначено зміст термінів «майно (доходи),

одержане злочинним шляхом», «повнота кримінально-правової кваліфікації», «предикатний злочин», «фінансовий аналіз», «фінансові інструменти», встановлено порядок дій слідчого під час досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи), тощо).

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (далі – Закон) ДБР є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції [2]. З метою реалізації визначених перед ДБР завдань статтями 6 та 7 Закону передбачене широке коло повноважень та шляхів їх реалізації, зокрема для дослідження фінансових аспектів злочинної діяльності, у тому числі спрямованих на ідентифікацію прибутків, отриманих від неї, а також встановлення інших активів, які підлягають арешту, спеціальній конфіскації чи конфіскації. Наприклад, пунктами 2–2² частини першої статті 7 Закону працівникам ДБР надано право безоплатно одержувати за письмовими запитами інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, у тому числі інформацію з обмеженим доступом та у провадженнях щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості.

Крім того, на підставі рішення Директора ДБР або його уповноваженого заступника, погодженого з Генеральним прокурором або його уповноваженим заступником, від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності працівники ДБР отримують інформацію про операції із зазначенням даних про контрагентів, рахунки, вклади, правочини фізичних осіб, фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, яка необхідна для виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості в межах компетенції ДБР.

Додатково до зазначених повноважень під час фінансових розслідувань слідчі ДБР вживають заходів, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), щодо виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації в АРМА, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб [3]. З цією метою, крім запитів до

наведених державних органів, досліджуються реєстри рухомого та нерухомого майна, інші інформаційні бази даних. Для виявлення активів підозрюваних слідчі ДБР також використовують цілу низку баз даних (інформаційно-комунікаційні системи «Податковий блок», «Єдине вікно подання електронної звітності», «Аркан», «Інспектор», Єдиний реєстр довіреностей, Державний земельний кадастр тощо).

Протягом 2024 року слідчими ДБР у закінчених кримінальних провадженнях встановлено збитків на суму понад 2,6 млрд грн (у 2023 – 2 млрд грн). Під час досудового розслідування відшкодовано 229,4 млн грн (у 2023 – 161 млн грн). Арештовано майна на суму понад 388,2 млн грн (у 2023 – 794 млн грн).

Наведемо декілька прикладів успішного здійснення слідчими ДБР фінансових розслідувань:

1) 23.01.2024 слідчі ДБР направили до суду обвинувальний акт за частиною першою статті 204 Кримінального кодексу України (далі – КК України) за обвинуваченням чотирьох членів організованої групи, які незаконно виготовляли та збували підакцизні товари – алкогольну продукцію відомих брендів на території Вінницької області та інших регіонів України. Під час досудового розслідування встановлено, що отримані від протиправної діяльності незаконні доходи організатором злочинної групи були легалізовані шляхом придбання об'єктів рухомого та нерухомого майна на загальну суму близько 1 155 000 грн. Після отримання відомостей з державних реєстрів рухомого та нерухомого майна, проведення обшуків та арешту виявленого майна, отриманого злочинним шляхом, організатора додатково притягнуто до кримінальної відповідальності за частиною першою статті 209 КК України;

2) 31.01.2024 слідчі ДБР направили до суду обвинувальний акт за частиною п'ятою статті 191 та частиною першою статті 209 КК України за обвинуваченням прокурора однієї з окружних прокуратур м. Миколаєва, який привласнив речові докази – грошові кошти в сумі 32 000 доларів США. Після чого з метою їхньої легалізації придбав на підставну особу автомобіль;

3) під час розслідування військового кримінального правопорушення, передбаченого статтею 426¹ КК України, слідчими ДБР встановлено факт незаконного збагачення колишнім начальником Одеського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, який

зловживаючи своїми повноваженнями, сприяв в ухиленні від призову за мобілізацією. 29.05.2024 слідчими ДБР направлено до суду обвинувальний акт стосовно зазначеної військової службової особи за статтею 368⁵ КК України. Слідчими ДБР доведено факти придбання членами сім'ї обвинуваченого дороговартісних автомобілів з подальшим переміщенням за кордон, а також факти придбання елітної нерухомості за кордоном, загалом на суму понад 190 млн грн. Різниця між вартістю набутих активів та законними доходами обвинуваченого та членів його сім'ї складає понад 140 млн грн. Походження цих коштів не підтвердилося жодними документами.

Поряд із цим слідчі ДБР забезпечують реалізацію завдань, передбачених статтею 2 КПК України, щодо здійснення швидкого, повного та неупередженого встановлення обставин легалізації майна, одержаного злочинним шляхом. Крім цього, в управлінні АРМА за останні три роки ДБР передало відповідного майна, активів підозрюваних та осіб, до яких застосовано санкції, у таких розмірах: у 2022 році орієнтовна вартість активів становила понад 9,1 млрд грн (остаточна вартість активів визначається АРМА), а дохід, отриманий від управління – майже 34,3 млн грн; у 2023 році орієнтовна вартість активів становила понад 7,3 млрд грн, а дохід, отриманий від управління – майже 118 млн грн; у поточному році орієнтовна вартість активів становить понад 11,2 млрд грн, а дохід отриманий від управління – понад 1,2 млрд грн.

Для ефективного виконання завдань щодо протидії легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, забезпечено ефективну взаємодію з Держфінмоніторингом України та АРМА. Зокрема, з метою організації належного обміну інформацією між ДБР та зазначеними державними органами підписано спільні накази: від 31.12.2020 № 836/888 «Про затвердження Порядку надання Державною службою фінансового моніторингу України Державному бюро розслідувань узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів та отримання Державною службою фінансового моніторингу України інформації про хід їх розгляду»; від 26.04.2021 № 151/262 «Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Державного бюро розслідувань щодо виявлення та розшуку активів».

Крім того, з метою забезпечення виконання покладених на ДБР завдань здійснюється зберігання речових доказів та арештованих активів з дотриманням вимог ст. 100 «Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про

спеціальну конфіскацію» КПК України, постанови Кабінету Міністрів України від 19.11.2012 №1104 «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України», наказів, доручень ДБР, які регулюють відносини у сфері обліку речових доказів, цінностей, документів, іншого вилученого майна у кримінальних провадженнях, а також тимчасово вилученого майна та документів.

Поряд із цим наказом ДБР від 15.05.2023 № 258 затверджено «Інструкцію про порядок використання контактного пункту Камденської міжвідомчої мережі з питань повернення активів (CARIN) у Державному бюро розслідувань», яка визначає порядок внутрішньої взаємодії структурних підрозділів ДБР під час використання контактного пункту Камденської міжвідомчої мережі з питань повернення активів, що здійснюється в межах міжнародного співробітництва з правоохоронними органами держав-членів CARIN, спрямованого на транскордонний розшук та виявлення активів, отриманих від корупційних та інших злочинів, їх заморожування, арешт та конфіскацію.

Також варто наголосити, що слідчі ДБР на постійній основі підвищують свою кваліфікацію щодо фінансових розслідувань, у тому числі беруть участь у вивченні спеціальних курсів, які пропонує Академія фінансового моніторингу (наприклад, «Розвідка на основі відкритих джерел», «Встановлення кінцевого бенефіціарного власника», «Фінансові розслідування», «Відмивання грошей у сфері торгівлі» тощо).

Отже, ДБР у межах компетенції вживає необхідні заходи щодо забезпечення здійснення фінансових розслідувань. Водночас перспективним завданням для всіх правоохоронних органів України є розроблення та затвердження Стратегії фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи) : спільний наказ Офісу Генерального прокурора, Бюро економічної безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України від 28.10.2024 № 254/724/520/401/177/185.

2. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Симоненко Наталія Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ СТАЛКІНГУ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ

З кожним роком зростає кількість випадків сталкінгу, як серед пересічних громадян, так і серед відомих осіб. Проблема стала особливо гострою з розвитком цифрових технологій, оскільки кіберсталкінг також набуває масового характеру. Результати досліджень свідчать, що жертви сталкінгу відчують постійний страх за своє життя та часто стикаються з психологічними і фізичними наслідками. Відсутність дієвих правових механізмів в Україні призводить до того, що потерпілі залишаються без належного захисту з боку держави, а переслідувачі продовжують діяти безкарно.

На сьогодні сталкінг не має чіткого правового визначення в Кримінальному кодексі України (ККУ). Хоча окремі аспекти поведінки, притаманні сталкінгу, можуть підпадати під дію інших статей, зокрема ст. 126-1 КК України, що регулює домашнє насильство.

Стаття 126-1 КК визначає відповідальність за домашнє насильство, яке включає фізичне, психологічне та економічне насильство. Однак сталкінг, який може проявлятися в систематичному переслідуванні, залякуванні або нав'язливих спробах встановлення контакту, не завжди можна кваліфікувати як домашнє насильство, особливо коли йдеться про колишніх партнерів або осіб, які не перебували в безпосередніх сімейних стосунках.

Сталкінг є складним явищем, яке може поєднувати елементи як психологічного, так і економічного чи фізичного насильства, але водночас не мати всіх ознак домашнього насильства. Наприклад, коли переслідування здійснюється без прямого фізичного контакту або коли сталкер не належить до сімейного кола жертви, кримінальне переслідування стає складнішим.

Дії, характерні для сталкінгу, можуть, також, підпадати під дію інших статей, таких як ст. 182 КК України «Порушення